

STANOVISKO VLÁDY

k návrhu poslanců Jana Bauera, Petra Fialy, Zbyňka Stanjury, Jany Černochové a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (sněmovní tisk č. 290)

Vláda na své schůzi dne 24. října 2018 projednala a posoudila návrh zákona, kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, a zaujala k tomuto návrhu **neutrální stanovisko** s tím, že upozorňuje na některé níže uvedené skutečnosti, které doporučuje při dalším projednávání tohoto návrhu zohlednit.

1. Vláda konstatuje, že systém pomoci v hmotné nouzi sám o sobě představuje jeden z nástrojů prevence kriminality, neboť pomáhá zajistit základní životní potřeby osob, aniž by se tyto musely uchýlovat k páčání přestupků či trestné činnosti. V této souvislosti vláda upozorňuje, že navržená právní úprava by mohla mít právě opačný efekt, než který je sledován předkladateli, tedy nárůst počtu majetkových trestných činů a přestupků. Vláda také vyjadřuje pochybnost ohledně tvrzení předkladatelů uvedeného v důvodové zprávě k návrhu zákona, podle něhož nepřiznání statusu osoby v hmotné nouzi není koncipováno jako trest, ale naopak má za cíl problematice příjemce dávek maximálně motivovat a současně fungovat preventivně. Je totiž třeba upozornit, že preventivní působení představuje jednu ze základních funkcí trestu, takže nelze toliko z tvrzeného odlišného účelu navrženého opatření dovozovat i jeho odlišný charakter. Předkladatelé se také v důvodové zprávě nijak nevyrovnali s možnými pochybnostmi, zda by přijetím navržené úpravy nedošlo k porušení principu zákazu dvojího trestu za tentýž trestný čin, resp. přestupek. Ve vztahu k těmto pochybnostem vláda upozorňuje, že jako vhodnější řešení předkladateli sledovaného cíle by bylo možno zvážit například případné započítávání pravomocně uložených pokut za přestupky či peněžitých trestů na dávky poskytované v systému pomoci v hmotné nouzi.
2. Podle současné právní úpravy jsou z okruhu osob v hmotné nouzi vyloučeny především osoby, které prokazatelně neprojevují snahu o zvýšení příjmu vlastním přičiněním. Navržená právní úprava se však od tohoto koncepčního východiska odchyluje, jelikož podle předkladatelů návrhu zákona nemusí existovat souvislost mezi páčáním trestné činnosti a snahou legálně zvyšovat vlastní příjem. Vláda v této souvislosti upozorňuje, že

navržené zmírnění případné tvrdosti zákona umožňující v odůvodněném případě osobě přesto přiznat status osoby v hmotné nouzi, a tím i příslušné dávky, za ingerence (souhlasu) obce, v níž má osoba bydliště, zřejmě nelze považovat za dostatečné. Obec totiž nemusí disponovat veškerými informacemi o spáchaných trestných činech a přestupcích ani znalostí osoby odsouzeného či přestupce a bez znalosti celého spisového materiálu a všech podkladů o dané osobě obec nemusí být schopna se ve věci relevantně vyjádřit.

3. Vláda dále považuje za nezbytné upozornit na skutečnost, že některé podmíněně odsouzené osoby by se v důsledku aplikace předmětného návrhu ocitly v existenční nouzi, a tedy i v postavení horším než osoby ve výkonu trestu, jimž základní životní potřeby zajišťuje stát, což ohrožuje ve svých nepřímých důsledcích samotný restorativní účel výkonu trestu. Tato situace obdobně platí u osob, které výkon trestu dosud nenastoupily, jelikož častým důvodem nenastoupení, resp. povolení odkladu výkonu trestu podle § 322 trestního řádu, bývají zdravotní omezení. V této souvislosti je k argumentaci předkladatelů uvedené v důvodové zprávě třeba zmínit, že skutečnost, že osoby ve výkonu trestu odnětí svobody nejsou podle plané právní úpravy osobami v hmotné nouzi, není dána tím, že spáchaly trestný čin, nýbrž tím, že je jejich základní životní standard zajišťován v rámci výkonu trestu odnětí svobody.
4. Vláda dále poukazuje na arbitrárnost nově navržených kritérií. Není zřejmé, z jakého důvodu by měl být činěn rozdíl mezi osobou, jež byla odsouzena k podmíněnému trestu odnětí svobody a osobou, jež byla odsouzena k některému z alternativních trestů (např. trest domácího vězení, obecně prospěšné práce, atd.). Obdobně není zřejmé, na základě jakých kritérií byly stanoveny jednotlivé druhy přestupků, jejichž opakované spáchání by mělo zakládat vyloučení osoby ze systému pomoci v hmotné nouzi. Podle předkladatelů by sice mělo jít o přestupky, které nejvíce narušují občanské soužití. V návrhu však např. nejsou zahrnuty přestupky, jejichž skutková podstata spočívá v porušení obecně závazné vyhlášky obce upravující zajištění veřejného pořádku při pořádání sportovních a kulturních akcí (§ 4 odst. 2 zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích ve spojení s § 10 písm. c) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů), a naopak zahrnuje i skutkové podstaty přestupků znevážení postavení úřední osoby nebo neuposlechnutí výzvy úřední osoby, tedy skutkové podstaty přestupků, jejichž objektem není ochrana občanského soužití, nýbrž zajištění řádného výkonu veřejné moci. Předložený návrh zákona tedy lze v tomto ohledu považovat za nedostatečně odůvodněný.
5. Ve vztahu k návrhu na související změnu zákona o Rejstříku trestů pak vláda upozorňuje na to, že je nově navrhované legislativní řešení spojeno se zásadní změnou současného

technického fungování evidence Rejstříku trestů a s tím souvisejícími finančními náklady. Podle návrhu by měl Rejstřík trestů de facto zjišťovat, zda osoba, již byl uložen správní trest za některý v zákoně stanovený přestupek, nepobírá některou z dávek v hmotné nouzi, a pakliže ano, informovat o tom příslušný orgán pomoci v hmotné nouzi. Podle stávající právní úpravy však Rejstřík trestů pouze eviduje informace, shromažďuje je a poskytuje pro účely dalšího využití, a to i – jako v tomto případě – jinými orgány, nicméně sám neposuzuje, které informace a o kterých osobách jinému orgánu poskytné. Tato komunikace probíhá na základě žádosti příslušného orgánu podle § 16a odst. 3 a § 16j odst. 2 zákona o Rejstříku trestů, a to automaticky. Rejstřík trestů nemá ani oprávnění vstupovat do informačního systému dávek v hmotné nouzi (jak plyne z § 52 zákona o pomoci v hmotné nouzi), ani oprávnění posuzovat, které přestupky jsou z pohledu vyplácení těchto dávek relevantní; toto posouzení by mělo být v rukou orgánů, které jsou o jejich přiznání oprávněny rozhodovat. Přenesení uvedené kompetence na Rejstřík trestů by znamenalo zásadní změnu ve fungování systému Rejstříku trestů, což by si vyžádalo rozsáhlé legislativní změny, jež nejsou předloženým návrhem zákona navrženy ani předvídaný, a přineslo by značné finanční náklady na přizpůsobení systému Rejstříku trestů. Další dopady navrhovaného řešení do personální, materiální a jiných oblastí, jde-li o Rejstřík trestů, přitom předložený návrh nijak neřeší.